

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/ВМ 05/4-02 бр. 370/1-ХVI/13
23.2.2017. године

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду на својој X редовној седници, одржаној дана 23.2.2017. године, донело је следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије о докторској дисертацији: ИДЕЈНЕ ОСНОВЕ ТЕМАТСКОГ ПРОГРАМА ЖИВОПИСА ЦРКВЕ СВЕТОГ ДИМИТРИЈА У МАРКОВОМ МАНАСТИРУ, кандидата Марке Томић-Ђурић и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 11.3.2014. године.

Кандидат Марка Томић-Ђурић је објавила рад: The Man of Sorrows and the Lamenting Virgin: the example at Markov Manastir, Зборник радова Византолошког института 49 (2012), 303-331.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Комисији
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Војислав Јелић

Факултет Филозофски
04/1-2 бр.6/237
24.02.2017.
(број захтева)
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Веће научних области
друштвено-хуманистичких наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Марке (Драгомир) Томић-Ђурић

(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ

Марке (Драгомир) Томић-Ђурић

(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под насловом:

Идејне основе тематског програма живописа цркве Светог Димитрија у Марковом манстиру

Универзитет је дана 11.03.2014. својим актом под бр 61206-
1001/2-14 дао сагласност на
предлог теме докторске дисертације која је гласила:

Идејне основе тематског програма живописа цркве Светог Димитрија у Марковом манстиру

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Марке (Драгомир) Томић-Ђурић

(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 22.12.2016. одлуком факултета под бр 2685/1-XVIII /1 у саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1. др Миодраг Марковић	редовни проф.	историја уметности	Филозофски ф.
2. др Драган Војводић	редовни проф.	историја уметности	Филозофски ф.
3. др Тајјана Стародубцев	ванредни проф.	исто	Академија уметности, Нови Сад

Наставно-научно веће факултета прихватило је звештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 23.02.2017.

Прилог:

1. Извештај комисије са предлогом
2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја
3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Војислав Јелић

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

На седници Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Београду, одржаној 22. децембра 2016. године, образована је комисија за оцену и одбрану докторске дисертације ИДЕЈНЕ ОСНОВЕ ТЕМАТСКОГ ПРОГРАМА ЖИВОПИСА ЦРКВЕ СВЕТОГ ДИМИТРИЈА У МАРКОВОМ МАНАСТИРУ, коју је поднела Марка Томић-Ђурић, мастер историје уметности. За чланове комисије изабрани су др Миодраг Марковић, редовни професор Филозофског факултета у Београду, у својству ментора, др Драган Војводић, редовни професор Филозофског факултета у Београду, и др Татјана Стародубцев, ванредни професор Академије уметности у Новом Саду. Пошто су чланови комисије прочитали дисертацију, подносе Већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

Докторска дисертација Марке Томић-Ђурић изложена је на 770 компјутерски обрађених страна, које поред основног текста укључују напомене и списак литературе са скраћеницама. Уз рукопис дисертације приложен је и ЦД РОМ са илустрацијама.

У дисертацији су проучени иконографија и тематски програм зидног сликарства цркве Светог Димитрија у Марковом манастиру код Скопља. То сликарство настало је заслугом краља Марка током осме деценије 14. столећа, као дело две групе стилски разнородних мајстора. Под надзором теолошки образованих саветника остварена је тематски веома сложена целина коју одликује спој традиционалних и сасвим оригиналних тема и програмских замисли, заснованих на богословским учењима, утканим у литургијске текстове, посебно у црквено песништво. Поједине од насликаних тема у католикону Марковог манастире и раније су биле предмет научног истраживања, али програм у целини

и већина засебних тематских скупова никада нису систематски и темељно анализирани. Имајући у виду и чињеницу да је реч о једном од најсложенијих и најслојевитијих програмских ансамбала зидног сликарства у позном средњем веку уопште, јасно је да је кандидатова намера да својом дисертацијом испуни ту празнину у историографији била сасвим оправдана. Сада је та намера остварена тако што је из ње проистекао обиман рад у коме су свестрано проучени сви аспекти програмске структуре живописа цркве Светог Димитрија, уз разоткривање многобројних чинилаца који су имали улогу у осмишљавању и исказивању програмских замисли.

Дисертација се састоји од пет глава, од којих је најопширнија, четврта, издељена на седамнаест поглавља. У првој глави, која носи наслов *Досадашња истраживања* (стр. 1-18), сачињен је критички преглед претходних истраживања историје, архитектуре, живописа и унутрашње опреме католикона Марковог манастира, али и других тема које је ауторка сматрала посебно важним за своје студију. Поред многобројних чланака и текстова објављених у стручним часописима, монографијама и синтезама о српској и византијској уметности, поменуте су и важне кратке забелешке о споменику у публикацијама чији карактер није у непосредној вези са историјом уметности. Стога је преглед свеобухватан и веома користан за будућа истраживања задужбине Мрњавчевића. Истовремено, он јасно показује стање истражености споменика, и у целини и у појединостима.

Друга глава с насловом ЦРКВА СВЕТОГ ДИМИТРИЈА – ИЗГРАДЊА, ЖИВОПИСАЊЕ И КТИТОРИ (стр. 19-38) најпре упознаје читаоца с положајем манастира и расположивим подацима о времену изградње и живописању цркве Светог Димитрија. Уз ослонац на најновија истраживања архитектуре храма, закључено је да је он саграђен између 1365. и 1371. године, на месту старије грађевине, која је припадала манастирском комплексу основаном 1344/1345 године. Затим се износе најважније напомене о времену живописања цркве Светог Димитрија и изради икона са њеног иконостаса, а у завршном делу главе

говори се о историјским околностима у којима је дошло до подизања и осликовања католикона, о владавини Мрњавчевића и њиховом односу са Српском црквом.

Кратка трећа глава која носи наслов ПРОСТОРНО ОБЛИКОВАЊЕ И ТЕМАТСКИ ПРОГРАМ ЖИВОПИСА НАОСА И ПРИПРАТЕ (стр.39-43) доноси занимљива запажања у вези са решењем основе и просторне структуре цркве Светог Димитрија, где се посебно указује на тенденцију ка просторној интеграцији наоса и припрате идентичну са оном која се запажа у Матеичу и Псачи. Овакво схватање унутрашњег простора храма одразило се на распоред живописа у католикону Марковог манастира. Наиме, повезаност наоса и припрате у најнижој зони створила је јединствени просторни оквир за смештање низа стојећих светитељских фигура. Истовремено, зид који у висини друге зоне живописа раздваја две поменуте просторне целине, доноси највећем делу програма наоса и припрате тематску самосталност.

Четврта глава рада, далеко најобимнији део дисертације (стр. 44-750), носи наслов ИСТРАЖИВАЊЕ ТЕМАТСКОГ ПРОГРАМА И ИКОНОГРАФИЈЕ. Издељена је на седамнаест поглавља. Као засебне целине најпре су анализирани иконографске и програмске особености живописа куполе с пандантифима, олтара и највише зоне западног пара поткуполних стубаца. Фреске се даље разматрају по тематици, тј. по циклусима и низовима појединачних фигура. Засебна поглавља добили су у том делу целине циклуси Великих празника, Христовог детињства, јавних делатности и страдања, циклус Календара, Богородичиног Акатиста и низови попрсних фигура насликаних на површинама тролучне конструкције која носи преградни зид између наоса и припрате. Иза њих следи стојеће фигуре светих у најнижој зони наоса и припрате, а затим су представљени преостали делови живописа у припрати – програмска целина везана за представу Христа Премудрости у слепој калоти, циклус светог Димитрија, попрсја мученика у средишњој зони и циклус светог Николе. На крају су разматране фреске које красе спољашњост храма, насликане над његовим јужним и западним улазом.

У процесу темељне обраде и анализе програмске структуре живописа цркве Светог Димитрија презентована је целокупна иконографска грађа, уз читање и тумачење натписа на фрескама. Објашњене су многе иконографске специфичности које доприносе потпунијем тумачењу и разумевању програма. При томе су им нађене најближе аналогije у средњовековној уметности, нарочито у византијском и српском сликарству епохе Палеолога. Што је посебно важно, исправљене су неке старе идентификације, а бројне раније непрепознате представе и појединачне светитељске фигуре сада су тачно идентификоване. Поједини одељци, попут оних о деловима куполног и олтарског програма, христолошким циклусима, Царском Деизису, Небеском двору и Христу Премудрости, представљају свеобухватне иконографске студије ширег значаја. Упоредо са иконографијом, проучено је детаљно и програмско значење свих делова целине и сагледан њихов међусобни однос. Увидом у основне принципе поштоване приликом избора и распоређивања иконографских тема, препознати су теолошки, литургијски и химнографски чиниоци који су имали битну улогу у осмишљавању и исказивању симболичних идеја и значења заступљених у живопису Марковог манастира. Тиме су у исто време разјашњени посебни захтеви и жеље личности одговорних за настанак и осмишљавање програма, као и захтеви проистекли из уметничких схватања епохе и ширег окружења.

Последња, пета глава дисертације носи наслов ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА (стр. 751-755). Ту су укратко поновљени најважнији закључци и претпоставке које су проистекле из исцрпног истраживања споменика. Вероватно ће неки од тих закључака и претпоставки бити подвргнути додатним проверама, али нема никакве сумње да докторска дисертација мр Марка Тадић представља резултат оригиналног научног рада кандидата и да доноси нове и значајне резултате у сваком сегменту истраживања католикона Марковог манастира као значајног споменика српског средњовековног сликарства.

На основу свега што је наведено, може се закључити да је мастер Марка Томић-Ђурић написала веома значајну и занимљиву докторску дисертацију. Колегиница Томић-Ђурић своја истраживања заснива на савременим методолошким начелима, на изванредно богатој литератури и што је посебно важно на широкој лепези извора, како писаних тако и иконографских. Захваљујући томе успела је да до детаља расветли идејне основе тематског програма живописа цркве Светог Димитрија у Марковом манастиру и да тиме постави сигурне основе за даље проучавање тог изузетно важног споменика старог српског и византијског сликарства. Стога са посебним задовољством предлажемо Наставно-научном већу Филозофског факултета да прихвати дисертацију ИДЕЈНЕ ОСНОВЕ ТЕМАТСКОГ ПРОГРАМА ЖИВОПИСА ЦРКВЕ СВЕТОГ ДИМИТРИЈА У МАРКОВОМ МАНАСТИРУ и да кандидату омогући њену усмену одбрану.

др Миодраг Марковић, редовни професор

Филозофског факултета у Београду

др Драган Војводић, редовни професор

Филозофског факултета у Београду

др Татјана Стародубцев, ванредни професор

Академије уметности Универзитета у Новом Саду

Београд, 23. јануар 2017.